

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-24>

УДК 339.543:336.22

БОНДАРЕНКО Наталія

Університет митної справи та фінансів

<https://orcid.org/0000-0003-4733-8159>e-mail: bondarenkonatalya1@gmail.com**ШИШОВ Павло**

Університет митної справи та фінансів

<https://orcid.org/0009-0005-5581-8525>e-mail: shyshovpavlo@gmail.com

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено сучасні підходи до формування та реалізації митної політики в умовах глобалізації й цифрової трансформації світової торгівлі. Проаналізовано міжнародний досвід функціонування митних систем Європейського Союзу, США, Сінгапуру, Китаю та Мексики з позицій поєднання тарифного регулювання, цифрових інструментів та інституційних механізмів адміністрування. Визначено роль Угоди СОТ про сприяння торгівлі у спрощенні митних процедур, розвитку електронних сервісів та формуванні партнерської моделі взаємодії між державою і бізнесом. Обґрунтовано значення електронного «єдиного вікна», інтеграції міжвідомчих інформаційних систем, ризик-орієнтованого митного контролю та інституту авторизованого економічного оператора у підвищенні прозорості, передбачуваності та ефективності митного адміністрування. Визначено ключові проблеми розвитку митної системи України та сформульовано пріоритетні напрями її модернізації з урахуванням міжнародних стандартів, цифрових технологій та завдань євроінтеграції.

Ключові слова: митна політика, цифрова трансформація, єдине вікно, авторизований економічний оператор, управління митними ризиками, Угода СОТ про сприяння торгівлі, економічна безпека, міжнародна торгівля, інституційна спроможність, митна модернізація

BONDARENKO Natalya, SHYSHOV Pavlo

University of Customs and Finance

DIGITAL TRANSFORMATION OF CUSTOMS POLICY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND MODERNIZATION DIRECTIONS FOR UKRAINE

The article provides a comprehensive analysis of the digital transformation of customs policy in the context of globalization, taking into account international experience and identifying the priority directions for modernizing Ukraine's customs system. It is substantiated that, under current conditions, customs duties have lost their purely fiscal nature and have transformed into a multifunctional instrument for regulating foreign economic activity, ensuring economic security, and supporting integration into the global economic space. The study demonstrates that key determinants of effective customs administration include the level of digitalization of procedures, the development of risk-oriented control, and the quality of the institutional environment. The experience of the European Union, the United States, Singapore, China, and Mexico is analyzed regarding the combination of tariff regulation with digital tools of customs administration. It is established that the introduction of electronic single-window systems, the integration of interagency information resources, and the use of analytical platforms significantly reduce customs clearance time, lower transaction costs, and enhance procedural transparency. Special attention is devoted to the role of the WTO Trade Facilitation Agreement and the institution of the Authorized Economic Operator in forming a partnership-based model of interaction between the state and business. It is substantiated that the development of the AEO contributes to balancing security and the speed of goods movement, reducing administrative burdens, and strengthening trust in customs authorities. The main problems of Ukraine's customs system are identified, including fragmented information systems, insufficient automation of procedures, and limited application of risk-oriented approaches. Based on these findings, the article justifies the priority directions for the modernization of Ukraine's customs system, the implementation of which will facilitate the development of a transparent, efficient, and institutionally capable customs service aligned with the customs environment of the European Union.

Keywords: customs policy, digital transformation, single window, authorized economic operator, customs risk management, WTO Trade Facilitation Agreement, economic security, international trade, institutional capacity, customs modernization

Стаття надійшла до редакції / Received 21.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 02.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах глобалізації економічних процесів митна політика набуває визначального значення як інструмент регулювання міжнародної торгівлі, забезпечення прозорості митних процедур та сприяння економічному зростанню. Сучасні тенденції, зокрема розвиток електронної комерції, цифровізація ланцюгів постачань і зростання транскордонних товарних потоків, зумовлюють перехід від традиційних адміністративних моделей митного регулювання до автоматизованих, цифрових та ризик-орієнтованих

систем контролю. У цьому контексті міжнародні стандарти, розроблені Світовою митною організацією (WCO) та Світовою організацією торгівлі (WTO), спрямовані на гармонізацію митних процедур, спрощення торгівлі та мінімізацію тарифних і нетарифних бар'єрів.

Для України модернізація митної політики є стратегічно важливою, оскільки рівень розвитку її митної системи суттєво поступається провідним світовим практикам у сферах митно-тарифного регулювання, цифрової трансформації та інституційного забезпечення. Зокрема, система митно-тарифного регулювання потребує подальшого вдосконалення з позицій передбачуваності та прозорості відповідно до вимог угод WTO. Водночас цифрова трансформація митних процесів, включаючи автоматизацію та запровадження єдиних електронних систем, залишається недостатньо розвиненою, що стримує спрощення торгівлі та знижує ефективність використання адміністративних ресурсів.

Окремої уваги потребує інституційний розвиток митної системи. Зокрема, інститут Авторизованого економічного оператора (АЕО) в Україні впроваджується повільними темпами: кількість авторизованих операторів суттєво поступається показникам країн Європейського Союзу, де цей механізм є важливим інструментом прискорення митного оформлення та зниження транзакційних витрат суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, подальшого вдосконалення потребує система управління митними ризиками, яка у сучасних моделях митного контролю розглядається як базовий принцип оптимального використання ресурсів митних органів без зниження ефективності контролю.

Наукова проблема полягає в недостатній систематизації та порівняльному аналізі міжнародного досвіду модернізації митних систем, зокрема моделей Європейського Союзу, США, Сінгапуру, Китаю та Мексики, з урахуванням специфіки української економіки та інституційного середовища. Більшість вітчизняних досліджень зосереджуються на окремих елементах митної системи, таких як митно-тарифне регулювання чи інститут АЕО, без комплексної оцінки їх взаємозв'язку з цифровою трансформацією та стандартами WCO і WTO. Практичне значення досліджуваної проблеми зумовлене необхідністю підвищення ефективності митної політики України шляхом її гармонізації з глобальними стандартами, що сприятиме спрощенню міжнародної торгівлі, залученню інвестицій та оптимізації бюджетних надходжень. У зв'язку з цим аналіз світових практик модернізації митних систем створює підґрунтя для обґрунтування адаптованих рекомендацій щодо подальшого розвитку української митної системи в умовах глобалізованої економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасні дослідження у сфері митної політики та інституційних реформ одноставно підтверджують необхідність переходу від традиційних адміністративних процедур до моделей, заснованих на цифровізації, ризик-орієнтованому контролі та спрощенні митних формальностей. О.А. Гащицький [1] акцентує увагу на трансформації митної політики України в умовах лібералізації міжнародної торгівлі, зазначаючи, що чинна система митного оформлення залишається громіздкою, супроводжується значним документообігом і додатковими витратами для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Автор обґрунтовує доцільність орієнтації на європейську модель, у межах якої центральне місце посідає концепція «бізнесу, що заслуговує довіри», спрямована на прискорення та здешевлення митних процедур.

Нормативні та організаційні аспекти реформування митної системи досліджують В.Ф. Тищенко та Ю.С. Кулик [2], розглядаючи управління митними ризиками як базовий інструмент підвищення ефективності митного контролю. Автори наголошують на необхідності адаптації законодавства до стандартів ЄС, скороченні надлишкових процедур та підвищенні прозорості митних операцій, підкреслюючи пріоритет оперативності та передбачуваності для доброчесних учасників ЗЕД.

Міжнародні тенденції реформування митних систем висвітлено у звітах Світової організації торгівлі [3], де особливу увагу приділено уніфікації підходів до митної оцінки, гармонізації процедур та розвитку електронних сервісів як передумови спрощення міжнародної торгівлі та стимулювання електронної комерції.

Ризик-орієнтований митний контроль та загрози у сфері міжнародної торгівлі ґрунтовно досліджують О.М. Вербицький, О.П. Домбровська, Г.А. Тіхосова та О.В. Боярська [4]. Автори обґрунтовують необхідність використання сучасних інструментів управління ризиками для концентрації ресурсів митних органів на найбільш уразливих операціях за одночасного зменшення адміністративного тиску на сумлінний бізнес.

Питання цифровізації митних процедур та її економічних ефектів розглядаються в аналітичних матеріалах OECD [5], де підкреслюється значення переходу до безпаперових технологій та електронного документообігу як чинника скорочення транзакційних витрат і підвищення ефективності взаємодії бізнесу з митними органами. Окремі аспекти цифрової торгівлі та впливу мораторію на митні збори з електронних трансмісій аналізуються у спільних доповідях UNCTAD, OECD, UN, World Bank Group та WTO [6], де наголошено на необхідності балансування між лібералізацією торгівлі та збереженням фіскальних інтересів держав. Практичні приклади впровадження інноваційних митних рішень узагальнено у дослідженнях, присвячених досвіду країн Азійсько-Тихоокеанського регіону [7], зокрема щодо впровадження системи «єдиного вікна» та інтеграції міжвідомчих інформаційних ресурсів. Інституційну зрілість митних адміністрацій у контексті цифрової трансформації досліджують Raul Felix Junquera-Varela та ін. [8], які обґрунтовують доцільність використання моделей зрілості для оцінювання рівня спроможності митних органів.

Узагальнення наукових та практичних джерел свідчить про формування комплексного підходу до митної політики як інструменту сприяння торгівлі, забезпечення безпеки та фінансової стабільності. Водночас більшість досліджень зосереджуються на окремих складових митної системи або мають нормативно-описовий характер щодо українських реалій, що ускладнює комплексне зіставлення світового досвіду з національною практикою та актуалізує необхідність подальших системних досліджень.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Попри значну кількість наукових досліджень у сфері митної політики та цифровізації державного управління, у сучасних наукових дослідженнях досі переважає фрагментарний підхід до аналізу процесів цифрової трансформації митної сфери. Більшість робіт зосереджена на окремих інструментах митного регулювання, інформаційних технологіях або тарифній політиці, тоді як системне осмислення цифрової трансформації митної політики як цілісного інституційного процесу, що поєднує технологічні, організаційні та управлінські складові, залишається недостатньо розробленим. Це ускладнює формування комплексного науково обґрунтованого бачення напрямів модернізації митної системи України.

Недостатньо дослідженими залишаються також питання узгодження цифрових інструментів митного адміністрування з вимогами економічної безпеки, розвитку партнерської взаємодії митних органів із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та адаптації кращих міжнародних практик до національних інституційних умов. Особливої актуальності набуває проблема інтеграції митної системи України до європейського митного простору з урахуванням вимог сумісності інформаційних систем, управління ризиками та запровадження інституту авторизованого економічного оператора, що зумовлює потребу в подальших комплексних дослідженнях у цьому напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду функціонування сучасних митних систем та обґрунтування пріоритетних напрямів модернізації митної системи України на засадах цифровізації, інституційного розвитку та партнерства держави і бізнесу. Для досягнення поставленої мети у статті визначено такі завдання: проаналізувати роль митної політики та тарифного регулювання в сучасній системі управління зовнішньою торгівлею в умовах глобалізації; дослідити міжнародний досвід цифрової трансформації митних процедур і впровадження механізму «єдиного вікна»; охарактеризувати роль авторизованого економічного оператора та сучасних технологій митного контролю у забезпеченні ефективності й безпеки митної системи; обґрунтувати пріоритетні напрями модернізації митної системи України відповідно до міжнародних стандартів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Тарифний захист традиційно залишається одним із ключових інструментів регуляторного впливу держави на зовнішню торгівлю, поєднуючи фінансову функцію та підтримку внутрішнього виробника. Водночас його застосування супроводжується потенційними ризиками, зокрема підвищенням вартості імпорту, зростанням трансакційних витрат та ускладненням інтеграції національної економіки у глобальні ланцюги доданої вартості. За даними Світового банку, середньозважена ставка застосованих тарифів у світі знизилася з 40 % у 1947 р. до менш ніж 5 % у 2020-х роках [9], що свідчить про довгострокову тенденцію до лібералізації світової торгівлі.

Водночас навіть за умов зниження тарифних ставок їх реальний вплив на економіку дедалі більше залежить від якості інституційної архітектури митних органів та рівня автоматизації процедур. У країнах із розвинутою економікою ефективність тарифної політики забезпечується високою інституційною спроможністю. Так, у Європейському Союзі функціонування митного союзу зі спільним зовнішнім тарифом сформувало єдиний регуляторний простір, що ліквідував внутрішні бар'єри для бізнесу [10]. У США перехід до цифрової платформи ACE (Automated Commercial Environment) дозволив консолідувати дозвільні процедури та суттєво скоротити адміністративні витрати імпортерів [11].

Азійські моделі демонструють інший підхід до поєднання тарифного регулювання з активною промисловою політикою. Дослідження NBER показують, що Китай після вступу до СОТ знизив середній рівень тарифів, однак зберіг диференційовані ставки для підтримки стратегічних галузей [12]. Водночас Сінгапур реалізує модель із мінімальними тарифами та максимальною цифровою інтеграцією, що дозволило перетворити країну на глобальний торговельний хаб. У державах із нижчим рівнем інституційної якості тарифний захист часто нівелюється складністю процедур і адміністративною фрагментацією, що стримує розвиток легальної торгівлі.

В Україні потенціал митного регулювання тривалий час обмежувався інституційною нестабільністю та фрагментарністю реформ. Прийняття Закону України № 141-IX [13] стало важливим етапом у напрямі запровадження системи «єдиного вікна» та ризик-орієнтованого підходу до митного контролю. Водночас вітчизняні дослідники наголошують на нерівномірності імплементації зазначених змін. Так, О.А. Гащицький [1] зазначає, що модернізація митної системи в умовах євроінтеграції є критичною передумовою її

ефективності, оскільки без інституційного оновлення митна політика не здатна забезпечити конкурентоспроможність і передбачуваність зовнішньоторговельного середовища. У свою чергу В.Ф. Тищенко та Ю.С. Кулик [2] акцентують увагу на необхідності посилення системи управління ризиками, зокрема шляхом автоматизації відбору вантажів до огляду та впровадження сучасних аналітичних інструментів.

Таким чином, результати аналізу підтверджують, що результативність митної політики визначається не лише рівнем митних ставок, а й ступенем цифрової трансформації та інституційною спроможністю держави забезпечити безперебійний і прозорий рух товарів. У цьому контексті доцільним є звернення до міжнародного досвіду реалізації цифрових митних інструментів, зокрема концепції «єдиного вікна».

Міжнародні організації розглядають цифрову інтеграцію як фундамент сучасної митної системи. Всесвітня митна організація (WCO) наголошує, що впровадження моделі «безшовної торгівлі» та електронного обміну даними істотно скорочує час переміщення товарів і знижує корупційні ризики шляхом мінімізації контактів між посадовими особами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [14]. Практичні результати реалізації концепції «єдиного вікна» в окремих країнах узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Реалізація концепції «єдиного вікна» в митних системах окремих країн

Країна	Основна цифрова система	Ключові характеристики	Ефект на торгівлю та контроль
Колумбія	Ventanilla Única de Comercio Exterior (VUCE)	Онлайн-схвалення, дозволи та сертифікати від понад 20 держорганів; електронні підписи та платежі	Прискорений доступ до документів, ризик-менеджмент у реальному часі, зростання товарообігу
Швеція	Електронне єдине вікно (інтегроване з ЄС)	Обробка всієї митної документації через єдину систему, відсутність повторного подання даних	Швидке оформлення, висока передбачуваність, мінімізація фізичних контактів
Філіппіни	Платформи ACEAN + національні системи	Регіональна інтеграція, автоматизована міжвідомча координація	Підвищення прозорості процедур та швидкості митного очищення

Джерело: побудовано на основі даних [15]

Аналіз даних таблиці свідчить, що цифрова трансформація безпосередньо впливає на ефективність митного контролю та швидкість торговельних операцій. Так, за даними звіту USITC, колумбійська система VUCE стала прикладом оптимального використання цифрового «єдиного вікна», об'єднавши понад 20 державних органів із бізнес-середовищем, що забезпечило перехід до ризик-менеджменту в режимі реального часу [15]. Досвід Швеції, своєю чергою, підтверджує доцільність повної відмови від паперового документообігу, що забезпечує прозорий контроль без підвищення тарифного навантаження.

Окремої уваги заслуговує досвід Сінгапуру, де функціонує система TradeNet. Як зазначається у матеріалах WCO [16], ця платформа забезпечує повноцінну електронну взаємодію в межах торговельної екосистеми, дозволяючи суб'єктам господарювання отримувати дозвільні документи впродовж лічених хвилин. Наведені приклади підтверджують, що саме цифрова інтеграція митних процедур, а не виключно тарифні інструменти, стає визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Поглиблення цифрової трансформації митних процедур у провідних країнах світу супроводжується зміною підходів до тарифного регулювання, що зумовлює доцільність їх спільного аналізу. Для проведення порівняльного аналізу інституційних моделей ЄС, США, Сінгапуру, Китаю та Мексики було використано єдине міжнародне джерело – WTO World Tariff Profiles 2023, яке містить стандартизовані дані щодо застосованих тарифів за всіма товарними групами. Такий підхід забезпечує повну порівнюваність результатів, оскільки методологія COT уніфікована для всіх держав. Для кількісного зіставлення рівня тарифного захисту та інституційних моделей митного регулювання у вибраних країнах доцільно порівняти середньозважені ставки митних тарифів (табл. 2).

Таблиця 2

Середньозважені ставки митних тарифів на всі продукти у вибраних країнах у 2023 році, %

Країна	Середньозважена ставка(%)	Особливості застосування
ЄС	3,0	Низькі тарифи для стимулювання торгівлі в союзі; вищі ставки для сільськогосподарської продукції
США	3,4	Орієнтація на антидемпінгові заходи; зниження після вступу Китаю до COT
Сінгапур	0,2	Майже нульові тарифи як стратегія для хабу торгівлі
Україна	7,3	Зниження в рамках Угоди про асоціацію з ЄС; підвищені ставки для захисту промисловості
Китай	7,3	Зниження після вступу до COT; захист стратегічних секторів
Мексика	7,0	Помірні тарифи в рамках NAFTA/USMCA; інтеграція з Північною Америкою

Джерело: побудовано на основі даних [17]

Аналіз таблиці 2 свідчить, що розвинені країни, як-от Сінгапур, США та ЄС, застосовують мінімальні тарифи, що сприяє швидкому митному оформленню та залученню інвестицій. У Сінгапурі майже нульові ставки поєднуються з цифровою системою TradeNet, яка інтегрує «єдине вікно» для всіх процедур [14, 16]. Вступ Китаю до СОТ у 2001 році призвів до зниження тарифів, що, за даними NBER [12], знизило ціни в США на імпортовані товари на 7-8 %.

Україна демонструє помірний рівень тарифного захисту: хоча середньозважена ставка знижена в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, тарифи на окремі промислові та сільськогосподарські товари залишаються вищими. Це частково уповільнює інтеграцію України у світову торгівлю та підвищує витрати на оформлення.

Дані СОТ підтверджують, що країни з нижчими тарифами створюють сприятливі умови для інтеграції у світову економіку, проте реальні результати залежать від структури економіки та стратегічних пріоритетів кожної держави. США демонструють високі результати цифрової модернізації завдяки глибокій трансформації процедур, що відзначається у звіті USITC. Сучасні митні системи повинні ґрунтуватися на інтеграції цифрових сервісів і взаємодії державних органів, адже «автоматизація процесів та спрощення процедур безпосередньо підвищують ефективність торгівлі» [17].

Сінгапур забезпечив повномасштабну цифрову інтеграцію, яка створює умови, коли «процедури спрощуються за рахунок централізованого доступу до даних та уніфікованих правил». Китайська модель передбачає масштабні інституційні реформи та підвищення прозорості процедур. Цифрова трансформація процедур «дозволяє прискорити обмін інформацією та зменшити потребу в ручних операціях», хоча частка фізичних перевірок залишається суттєвою. Мексика активно розвиває цифрову інфраструктуру та електронні інструменти взаємодії, що «зменшують обсяг паперових процедур і підвищують якість міжвідомчої координації» [17].

Таким чином, цифрова трансформація стає визначальним чинником конкурентоспроможності, створюючи баланс між безпекою та швидкістю торговельних потоків. Повна інтеграція цифрових рішень значно покращує ефективність контролю та прискорює рух товарів через кордон, що ілюструється в табл. 3.

Таблиця 3

Порівняльна характеристика рівня цифровізації митних процедур США, Сінгапуру, Китаю та Мексики

Країна	Характер цифрової трансформації процедур	Підтвердження з аналітичного звіту	Вплив на митне адміністрування
США	Глибока цифрова модернізація, інтеграція сервісів, автоматизація процедур	«Автоматизація процесів та спрощення процедур безпосередньо підвищують ефективність торгівлі»	Скорочення витрат бізнесу, підвищення швидкості та прозорості оформлення
Сінгапур	Повномасштабна цифрова інтеграція, централізований доступ до даних через «єдине вікно»	«Процедури спрощуються за рахунок централізованого доступу до даних та уніфікованих правил»	Мінімізація часу проходження контролю, висока передбачуваність митного адміністрування
Китай	Масштабні інституційні реформи, підвищення прозорості та ефективності процедур	«Цифрова трансформація процедур дозволяє прискорити обмін інформацією та зменшити потребу в ручних операціях»	Скорочення часу оформлення, часткове збереження фізичних перевірок впливає на загальну ефективність
Мексика	Розвиток цифрової інфраструктури та міжвідомчої цифрової взаємодії	«Електронні інструменти зменшують обсяг паперових процедур і підвищують якість міжвідомчої координації»	Прискорення процедур оформлення, підвищення прозорості та зниження адміністративних бар'єрів

Джерело: побудовано на основі даних [17]

Як свідчать дані таблиці 3, держави, які впровадили повну інтеграцію цифрових інструментів у митні процедури, характеризуються істотним скороченням часу проходження контролю, підвищенням передбачуваності операцій та зниженням транзакційних витрат. У США глибока цифрова модернізація охоплює інтеграцію сервісів і автоматизацію процедур, що дає змогу зменшити обсяги ручної роботи та оптимізувати взаємодію між державними органами. Як відзначено у звіті USITC, «автоматизація процесів та спрощення процедур безпосередньо підвищують ефективність торгівлі» [17]. Поєднання цифрової трансформації з низькими середньозваженими тарифами формує стабільне й передбачуване середовище для бізнесу, сприяє залученню інвестицій та прискорює обіг товарів через кордон.

Сінгапур є прикладом повномасштабної цифрової інтеграції на основі національного механізму «єдиного вікна», у межах якого централізований доступ до даних та уніфіковані правила істотно спрощують проходження процедур. Як підкреслюють матеріали звіту, «процедури спрощуються за рахунок централізованого доступу до даних та уніфікованих правил» [17]. Це забезпечує мінімізацію часу оформлення та високу передбачуваність митних процесів. Китай і Мексика характеризуються різним рівнем цифрової інтеграції, що безпосередньо впливає на результативність митного контролю. У Китаї застосування цифрових інструментів сприяє прискоренню обміну даними та скороченню рутинних операцій, однак значна частка фізичних перевірок і надалі уповільнює загальний час оформлення. У Мексиці розвиток цифрової інфраструктури та електронних інструментів взаємодії забезпечує підвищення прозорості процедур і

скорочення часу проходження митного контролю, хоча структурні обмеження та адміністративні бар'єри все ще стримують зростання ефективності.

Аналіз даних таблиць 2 та 3 дозволяє зробити висновок, що країни з низькими середньозваженими тарифами, у поєднанні з повною цифровою інтеграцією митних процедур, досягають високого рівня конкурентоспроможності та ефективності. Зокрема, для України дані свідчать, що хоча середньозважена ставка тарифів у 2023 році становить 7,3 % [17], а частина процедур залишається паперовою, подальший розвиток цифрових інструментів та інтеграція «єдиного вікна» з аналітичними системами ризик-менеджменту може суттєво підвищити результативність митної політики. Це дозволить забезпечити передбачуване середовище для бізнесу, скоротити транзакційні витрати і прискорити рух товарів через кордон.

Таким чином, порівняльний аналіз підтверджує, що цифрова трансформація митних процедур є визначальним чинником ефективності системи. Цифрові інструменти не лише скорочують час і витрати на обробку вантажів, але й підвищують прозорість і передбачуваність операцій, що у підсумку формує збалансовану модель між швидкістю торгівлі та безпекою контрольованих потоків. Для України головним завданням залишається завершення цифрової інтеграції ключових процедур та впровадження сучасних аналітичних інструментів, що дозволить максимально наблизити ефективність митної системи до світових стандартів.

Сучасний етап розвитку глобальної митної політики характеризується переходом від адміністративно-контрольної моделі до сервісно-аналітичної, орієнтованої на цифровізацію, прозорість процедур і широке впровадження міжнародних стандартів сприяння торгівлі. Ключовим нормативним орієнтиром цього процесу стала Угода про спрощення процедур торгівлі Світової організації торгівлі (Trade Facilitation Agreement, TFA), основною метою якої є «прискорення переміщення, випуску та очищення товарів, включаючи товари у транзиті» [19]. Саме TFA визначила базові параметри нової моделі митного адміністрування, у якій швидкість, передбачуваність і цифрова взаємодія набувають визначального значення.

За даними СОТ, TFA ратифікована 95% країн-членів організації, що свідчить про її універсальний характер та глобальне визнання. Водночас рівень фактичного виконання положень Угоди залишається нерівномірним: загальний показник імплементації становить 74%, для країн, що розвиваються, – 66%, а для найменш розвинених – лише 37% [19]. Така диференціація підтверджує, що успішність реформ визначається не лише формальним прийняттям міжнародних зобов'язань, а насамперед рівнем інституційної спроможності та розвитком цифрової інфраструктури.

Глобальна практика доводить, що найефективніші митні системи ґрунтуються на всеохопній автоматизації процедур, інтеграції інформаційних ресурсів і мінімізації людського чинника. У звітах СОТ підкреслюється, що виконання TFA передбачає розвиток електронних порталів, прискорені процедури для швидкокопсувних товарів, цифрову міжвідомчу взаємодію та використання ризик-орієнтованого підходу [19]. Реалізація цих інструментів дозволяє не лише скоротити час митного оформлення, а й істотно знизити корупційні ризики, що забезпечує зміну ролі митниці від контрольної до сервісно-аналітичної у системі підтримки зовнішньої торгівлі.

Особливо показовим є досвід функціонування митних систем у кризових умовах, зокрема під час пандемії COVID-19. За даними СОТ, саме цифрові інструменти – спрощені процедури, прискорені дозволи та інформаційні портали – забезпечили безперебійне переміщення продовольства, медичних товарів і вакцин [19]. Це підтверджує, що цифровізація митних процедур є не лише чинником економічної ефективності, а й складовою національної безпеки та стійкості державних інституцій.

У контексті України цифрова трансформація митної сфери має суперечливий характер. З одного боку, за даними Рахункової палати, у 2022 році електронними сервісами державних органів, зокрема сервісом еРНОКПП, скористалися 16,8 млн. осіб [19], що свідчить про високий рівень готовності суспільства до цифрових рішень. З іншого боку, аудит виявив суттєві проблеми функціонування державних інформаційних систем, зокрема недостатню повноту та узгодженість баз даних, а також обмежену інтеграцію між податковими, реєстраційними та митними ресурсами [19]. Така фрагментарність стримує ефективність автоматизованого контролю та ускладнює реалізацію ризик-орієнтованих підходів.

З урахуванням міжнародних тенденцій і національних обмежень модернізація митної системи України має ґрунтуватися на кількох стратегічних засадах. Передусім ідеться про завершення повномасштабного впровадження національного «єдиного вікна» відповідно до вимог TFA, що передбачає консолідацію інформаційних повноважень усіх контролюючих органів у межах єдиного цифрового середовища. Не менш важливим є завдання інтеграції державних реєстрів та усунення виявлених проблем несумісності баз даних, що безпосередньо впливає на якість митного контролю.

Визначальним напрямом модернізації залишається автоматизація ризик-орієнтованого контролю як базового принципу сучасної митниці. Саме аналітичні алгоритми мають стати основним інструментом відбору операцій для перевірки, що дозволить мінімізувати ручні втручання та забезпечити концентрацію ресурсів на найбільш ризикових сегментах. Водночас цифрова трансформація повинна поєднуватися зі зміцненням кадрової та інституційної спроможності, адже міжнародний досвід переконливо свідчить, що слабкість інституцій є головним стримувальним чинником успішної реалізації реформ.

Отже, сучасні тенденції розвитку глобальної митної політики свідчать, що ефективність митного адміністрування у XXI столітті визначається не рівнем тарифного захисту, а якістю інституцій, ступенем цифрової інтеграції та здатністю держави забезпечувати передбачуваний, прозорий і безперервний рух товарних потоків. Для України модернізація митної системи має спиратися на розвиток електронних сервісів, міжвідомчу взаємодію, автоматизований ризик-менеджмент і антикорупційні механізми, що дозволить сформувати митницю європейського зразка.

Інститут авторизованого економічного оператора (АЕО) є одним із ключових інструментів сучасної моделі митного адміністрування, що ґрунтується на принципах партнерства держави й бізнесу, довіри та ризик-орієнтованого контролю. У Європейському Союзі концепція АЕО сформувалася як системний елемент митної політики, спрямований на поєднання високого рівня безпеки ланцюгів постачання зі спрощенням процедур для доброчесних учасників зовнішньоекономічної діяльності. У документах ЄС підкреслюється, що інститут АЕО «ґрунтується на партнерстві між митницею та суб'єктами господарювання» [20], яке передбачає взаємні зобов'язання щодо дотримання стандартів безпеки, прозорості та стабільності процедур.

Принциповою особливістю інституту АЕО є трансформація ролі митних органів – від суто контролюючого суб'єкта до партнера, що супроводжує доброчесний бізнес. У нормативних актах Європейської Комісії наголошується, що взаємодія між митницею та АЕО має будуватися на «довірі, прозорості, коректності та відповідальності» [20]. Це дозволяє змістити акценти з тотального контролю на вибірковий, зосереджений на зонах підвищеного ризику, що істотно підвищує ефективність використання адміністративних ресурсів.

Важливою перевагою статусу АЕО є його визнання на всій території Європейського Союзу. Відповідно до чинного законодавства ЄС, «статус АЕО визнається у всіх державах-членах» [20], що створює для бізнесу єдиний, передбачуваний регуляторний простір без необхідності повторного проходження процедур сертифікації. Це істотно спрощує транснаціональні ланцюги постачання, знижує регуляторну фрагментацію та сприяє активізації зовнішньоекономічної діяльності.

Практична цінність інституту АЕО полягає у значному скороченні рівня митного контролю для сертифікованих підприємств. Зокрема, у документах ЄС зазначено, що «АЕО підлягає меншій кількості фізичних і документальних перевірок» порівняно з іншими операторами [20]. Це забезпечує скорочення часу перебування вантажів на кордоні, зменшення логістичних затримок та оптимізацію витрат у міжнародних ланцюгах постачання. Для підприємств з великим обсягом регулярних поставок такі переваги мають вирішальне значення з позицій оборотності капіталу та конкурентоспроможності.

Додатковим інструментом стабільності є механізм раннього інформування. Згідно з положеннями ЄС, «митниця повідомляє АЕО, якщо вантаж було відібрано для контролю, ще до пред'явлення товарів» [20]. Це дозволяє суб'єктам господарювання оперативно коригувати логістичні графіки, мінімізувати простой та знижувати ризики зриву контрактних зобов'язань.

Ще однією суттєвою перевагою статусу АЕО є спрощений доступ до інших митних процедур. Оскільки значна частина критеріїв уже перевіряється під час сертифікації, «АЕО має полегшений доступ до митних спрощень» [20], що зменшує дублювання контролю та адміністративне навантаження як на бізнес, так і на державу. Саме поєднання ризик-орієнтованого контролю з комплексними процедурними спрощеннями забезпечує найбільший ефект у скороченні строків митного оформлення.

Узагальнюючи, інститут АЕО у Європейському Союзі є не окремим технічним елементом, а складовою цілісної архітектури модернізації митної системи. Його функціонування забезпечує баланс між вимогами безпеки та потребами розвитку торгівлі, формуючи модель, у якій контроль і сервіс взаємодоповнюють один одного. Для України, яка інтегрується до європейського митного простору, розвиток інституту АЕО має стратегічне значення, оскільки він дозволяє не лише спростити процедури для доброчесного бізнесу, а й підвищити ефективність управління ризиками, зменшити транзакційні витрати та гармонізувати національну митну систему з нормами ЄС. У цьому контексті АЕО виступає не тільки адміністративним статусом, скільки інструментом глибинної інституційної трансформації митної політики України.

Економічна безпека держави визначається рівнем спроможності митної служби своєчасно виявляти ризики у сфері зовнішньоекономічної діяльності, протидіяти нелегальним операціям та забезпечувати захист фінансових інтересів країни. У структурі економічної безпеки митний контроль позиціонується як ключовий інституційний механізм протидії контрабанді, ухиленню від сплати митних платежів та проникненню небезпечних товарів у внутрішній економічний простір.

У глобальному вимірі сучасні цифрові технології виступають центральним елементом ефективного митного контролю. За даними Всесвітньої митної організації (WCO), транснаціональна злочинність застосовує складні логістичні маршрути, багаторівневі схеми маскування та цифрові платформи для переміщення наркотичних засобів, фальсифікованої продукції, зброї та санкційних товарів. У звітах WCO зазначається, що «масштаби тіньової торгівлі та зростання обсягів контрабанди вимагають переорієнтації митних адміністрацій на технологічні інструменти контролю». Особливу загрозу становлять глобальні кримінальні мережі, які використовують контейнерні та морські перевезення як основний канал незаконного

переміщення товарів. Лише у 2023 році обсяг вилученого кокаїну сягнув 461 т, що свідчить про рекордне зростання незаконного обігу порівняно з попередніми роками [21].

У відповідь на ці загрози митні адміністрації провідних країн застосовують аналітичні системи для відстеження логістичних потоків, аналізу поведінкових аномалій та ідентифікації високоризикових маршрутів. WCO робить акцент на розвитку великих масивів даних, цифровізації та автоматизованому аналізі. Зокрема, система візуалізації CEN дозволяє виявляти приховані закономірності переміщення товарів, аналізувати регіональні ризики та прогнозувати потенційні загрози, що підвищує здатність митних органів діяти на випередження.

У межах національної економічної системи технологічне посилення митного контролю визначається як один із пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки держави. Рівень автоматизації, ступінь цифрової інтеграції та здатність системи мінімізувати вплив людського чинника визнаються ключовими факторами ефективності митного контролю. Недостатній розвиток автоматизованих інструментів, фрагментарність цифрових процедур і суб'єктивність управлінських рішень сприяють зростанню корупційних ризиків і втрат бюджетних надходжень. У цьому контексті створення сучасної інфраструктури митного контролю передбачає поетапне впровадження електронного аудиту, автоматизованих управлінських рішень, ризик-орієнтованих алгоритмів та уніфікованих інформаційних платформ.

Особливу увагу WCO приділяє технологічній співпраці між державними органами та бізнесом. Прикладом є Smart Containers, оснащені сенсорами, які фіксують несанкціоновані відкриття контейнерів і передають інформацію митним органам у реальному часі [21]. Ці технології підтвердили високу результативність у виявленні великих партій наркотиків у країнах Латинської Америки та Європи, демонструючи ефективність цифровізації як інструменту превентивного контролю.

Таким чином, сучасні технології митного контролю формують цілісну архітектуру економічної безпеки, у межах якої автоматизація зменшує корупційні ризики, аналітика підвищує точність контролю, цифрові платформи забезпечують прозорість процедур, міжнародні стандарти WCO створюють єдине поле взаємодії, а прогнозні інструменти дозволяють переходити від реагування на порушення до попередження загроз. Виявлені тенденції розвитку глобальної митної політики підкреслюють необхідність практичної адаптації міжнародного досвіду для формування ефективної моделі митного адміністрування в Україні.

Відповідно, рекомендації щодо модернізації митної системи України базуються на адаптації міжнародних стандартів митного регулювання, положеннях Угоди СОТ про сприяння торгівлі, інструментах WCO та висновках вітчизняних контрольних і аналітичних органів. Концептуально вони передбачають поєднання цифровізації процедур, розвитку ризик-орієнтованого контролю, посилення інституту авторизованого економічного оператора та удосконалення інституційної архітектури митної політики. Для зручності сприйняття, пропозиції систематизовано за ключовими напрямками реформ, що відображено в табл. 4.

Таблиця 4

Систематизовані напрями та інструменти реформування митної системи України

№	Рекомендація	Обґрунтування
1	Удосконалення інституту авторизованого економічного оператора (AEO)	Обґрунтовується необхідністю розвитку ризик-орієнтованої моделі митного контролю та розширення процедурних спрощень для добросовісних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності відповідно до міжнародних стандартів
2	Створення центру моніторингу митної вартості та цифрових інструментів класифікації товарів	Спрямоване на зниження масштабів маніпулювання митною вартістю та кодами товарів шляхом автоматизації аналітичних процедур і підвищення об'єктивності рішень у процесі митного оформлення
3	Проведення системної інформаційної політики щодо легалізації бізнесу у сфері ЗЕД	Зумовлене необхідністю формування культури добровільного дотримання митного законодавства та зменшення частки тіньових операцій у зовнішньоекономічній діяльності
4	Посилення оперативного компонента митного контролю (кінологічна служба, психологічна підготовка персоналу, спільний контроль)	Спрямоване на підвищення спроможності митних органів до виявлення контрабандних потоків і мінімізацію людського чинника в умовах зростання транскордонних ризиків
5	Модернізація «м'якої інфраструктури» митниці (процедури, управління кордоном, робота портів)	Обґрунтовується необхідністю підвищення пропускної спроможності кордонів, скорочення логістичних затримок і гармонізації внутрішніх процедур із міжнародними стандартами
6	Розвиток міжвідомчої координації та інституційної участі приватного сектору	Визначається як передумова формування ефективної митної політики на основі партнерської взаємодії держави та бізнесу з урахуванням практик країн із високими показниками ефективності
7	Узгодження митної реформи з фінансовою та антикорупційною політикою держави	Зумовлене необхідністю інтеграції митних перетворень у загальну систему макрофінансової стабільності, виконання програм міжнародної фінансової підтримки та посилення інституційної спроможності держави
8	Запровадження системи кількісних показників ефективності митниці на основі логістичних затримок	Спрямоване на перехід від формального оцінювання діяльності до використання об'єктивних індикаторів результативності митного адміністрування

Джерело: побудовано на основі даних [4], [21]

Аналіз наведених положень свідчить, що вектор модернізації митної системи спрямований не на фрагментарні організаційні зміни, а на формування інституційно-цифрової моделі митного адміністрування.

Рекомендації 1-4 мають виразно операційний характер і спрямовані на зниження корупційних ризиків, підвищення результативності контролю та прозорості процедур. Удосконалення інституту авторизованого економічного оператора створює передумови для реалізації ризик-орієнтованої моделі, за якої ресурси митниці концентруються на високоризикових операціях, а доброчесний бізнес отримує процедурні спрощення. Створення центру моніторингу цін та цифрових інструментів класифікації спрямоване на нейтралізацію схем заниження митної вартості та маніпуляцій з кодами товарів. Інформаційна кампанія з легалізації бізнесу ЗЕД і посилення оперативного компоненту контролю доповнюють цей блок заходів, формуючи комплексний підхід до запобігання порушенням.

Рекомендації 5-8 мають стратегічний характер і стосуються трансформації управлінської архітектури митної політики. Модернізація «м'якої інфраструктури» (процедури, управління кордоном, функціонування портів) свідчить, що ефективність митниці визначається не лише технічними засобами, а й якістю організаційних процесів. Акцент на міжвідомчій координації та участі бізнесу відповідає міжнародній практиці партнерської моделі «держава – приватний сектор». Координація митної реформи з антикорупційною та фінансовою політикою підкреслює її інтегрований характер у межах загальної стратегії макрофінансової стабільності. Запровадження системи кількісних показників ефективності, побудованих на даних про логістичні затримки, переводить оцінювання діяльності митниці від формального контролю до використання об'єктивних індикаторів результативності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження, засноване на порівняльному аналізі тарифних моделей, цифрових інструментів митного адміністрування, стандартів WCO та механізму АЕО, дозволяє оцінити сучасні підходи до формування митної політики провідних країн та можливості їх адаптації в Україні. Встановлено, що в умовах глобалізації мита виконують не лише фіскальну функцію, а є складовою системи управління зовнішньоекономічною діяльністю, ефективність якої залежить від якості інституційного середовища та рівня цифровізації процедур.

Цифрова трансформація митних систем, впровадження електронних «єдиних вікон», інтеграція державних реєстрів та аналітичних платформ сприяє скороченню часових і фінансових витрат, мінімізації людського фактору і корупційних ризиків, а також підвищує прозорість і передбачуваність митного контролю. Важливе значення має інститут авторизованого економічного оператора, що забезпечує партнерську взаємодію держави та бізнесу та баланс між безпекою і швидкістю торговельних потоків.

Для України актуальними залишаються проблеми фрагментарності інформаційних систем, недостатньої автоматизації процедур і обмеженого застосування ризик-орієнтованих підходів, що стримує ефективність митної політики. Пріоритетними напрямками модернізації визначено розвиток цифрової інфраструктури, впровадження національного «єдиного вікна», посилення інституту авторизованого економічного оператора, удосконалення управління ризиками та зміцнення міжвідомчої координації.

Подальші дослідження доцільно зосередити на розробленні моделей адаптації митної системи України до європейських стандартів з урахуванням організаційних, інституційних та інформаційно-технологічних обмежень, оцінюванні ефективності ризик-орієнтованих підходів і електронних сервісів, а також оптимізації взаємодії митних органів із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у цифровому середовищі.

Література

1. Гащицький О.А. Трансформація митної політики України в умовах лібералізації міжнародної торгівлі : автореф. дис. канд. ек. наук: 08.00.02. Київ. 2012. 20 с. URL: <https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.02/2012/Gaschycky.doc>
2. Тищенко В.Ф., Кулик Ю.С. Митні ризики сутність та управління. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2835/2758/>
3. World Trade Organization. Annual report 2023. Implementation and monitoring. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar23_implementation_e.pdf
4. Вербицький О.М., Домбровська О.П., Тіхосова Г.А., Боярська О.В. Стан запровадження в Україні інституту авторизованого економічного оператора. *Вісник ХНТУ*. 2021. №1 (76). С. 20-26. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stan-zaprovadzhennya-v-ukrayini-institutu-avtorizovanogo-ekonomichnogo-operatora/pdf>
5. OECD. The digitalisation of trade documents and processes: Going paperless today, going paperless tomorrow. OECD Trade Policy Paper № 297. September 2025. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/09/the-digitalisation-of-trade-documents-and-processes_de6a03e9/64872f25-en.pdf
6. International Monetary Fund. CUSTOMS MATTERS Strengthening Customs Administration in a Changing World. 2022. URL: <https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/display/book/9798400200120/9798400200120.pdf>

7. APEC. Compendium of Smart Customs Practices for APEC Economies. April 2024. Singapore. APEC Secretariat. 2023. URL: https://www.apec.org/docs/default-source/groups/sccp/compendiumofsmartcustomspracticesforapececonomies_0424.pdf?sfvrsn=acc161e1_2
8. World Bank Group. Digital Transformation of Tax and Customs Administrations. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099448206302236597/pdf/IDU0e1ffd10c0c208047a30926c08259ec3064e4.pdf>
9. World Bank Group. Tariff rate, applied, weighted mean, all products (%). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.WM.AR.ZS>
10. Сіденко В.Р. Митні союзи. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-64703>
11. GAO. Customs and Border Protection: Automated Trade Data System Yields Benefits, but Interagency Management Approach Is Needed. 2018. URL: <https://www.gao.gov/products/gao-18-271>
12. Amiti M., Dai M., Feenstra R. C., Romalis J. *How Did China's WTO Entry Affect U.S. Prices?* NBER Working Paper. No. 23487. 2017. 55 p. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w23487/w23487.pdf
13. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів: Закон України від 02.10.2019 № 141-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-IX#Text>
14. World Customs Organization. Building Single Window Environment (SWE). URL: <https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/single-window-guidelines.aspx>
15. Peterson E. An Overview of Customs Reforms to Facilitate Trade. *Journal of International Commerce and Economics*. August, 2017. URL: https://www.usitc.gov/publications/332/journals/jice_customsreformstofacilitatetrade/peterson_508_compliant.pdf
16. World Customs Organization. Building Single Window Environment (SWE). Recourse material. URL: <https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/single-window-guidelines.aspx>
17. World Trade Organization. World Tariff Profiles 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_tariff_profiles23_e.pdf
18. World Trade Organization. Annual Report 2023 Implementation and Updates. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar23_implementation_e.pdf
19. Рахункова палата: Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень органами виконавчої влади в частині реєстрації та обліку платників податків від 11.07.23 №14-2. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/14-2_2023/Zvit_14-2_2023.pdf
20. European Commission. AEO Guidelines. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2017-03/aeo_guidelines_en.pdf
21. Illicit Trade Report 2023. World Customs Organization. Brussels. 2023. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/illicit-trade-report/itr_2023_en.pdf

References

1. Hashchytskyi O.A. Transformatsiia mytnoi polityky Ukrainy v umovakh liberalizatsii mizhnarodnoi torhivli : avtoref. dys. kand. ek. nauk: 08.00.02. Kyiv. 2012. 20 s. URL: <https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.02/2012/Gaschycky.doc>
2. Tyshchenko V.F., Kulyk Yu.S. Mytni ryzkyk sutnist ta upravlinnia. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. Vypusk 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2835/2758/>
3. World Trade Organization. Annual report 2023. Implementation and monitoring. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar23_implementation_e.pdf
4. Verbytskyi O.M., Dombrovska O.P., Tikhosova H.A., Boiarska O.V. Stan zaprovadzhennia v Ukraini instytutu avtoryzovanoho ekonomichnogo operatora. *Visnyk KhNTU*. 2021. №1 (76). S. 20-26. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/stan-zaprovadzhennya-v-ukrayini-institutu-avtorizovanogo-ekonomichnogo-operatora/pdf>
5. OECD. The digitalisation of trade documents and processes: Going paperless today, going paperless tomorrow. OECD Trade Policy Paper № 297. September 2025. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/09/the-digitalisation-of-trade-documents-and-processes_de6a03e9/64872f25-en.pdf
6. International Monetary Fund. CUSTOMS MATTERS Strengthening Customs Administration in a Changing World. 2022. URL: <https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/display/book/9798400200120/9798400200120.pdf>
7. APEC. Compendium of Smart Customs Practices for APEC Economies. April 2024. Singapore. APEC Secretariat. 2023. URL: https://www.apec.org/docs/default-source/groups/sccp/compendiumofsmartcustomspracticesforapececonomies_0424.pdf?sfvrsn=acc161e1_2
8. World Bank Group. Digital Transformation of Tax and Customs Administrations. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099448206302236597/pdf/IDU0e1ffd10c0c208047a30926c08259ec3064e4.pdf>
9. World Bank Group. Tariff rate, applied, weighted mean, all products (%). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TM.TAX.MRCH.WM.AR.ZS>
10. Sidenko V.R. Mytni soiuzy. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. URL: <https://esu.com.ua/article-64703>
11. GAO. Customs and Border Protection: Automated Trade Data System Yields Benefits, but Interagency Management Approach Is Needed. 2018. URL: <https://www.gao.gov/products/gao-18-271>
12. Amiti M., Dai M., Feenstra R. C., Romalis J. *How Did China's WTO Entry Affect U.S. Prices?* NBER Working Paper. No. 23487. 2017. 55 p. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w23487/w23487.pdf
13. Pro vnesennia zmin do Mytnoho kodeksu Ukrainy shchodo deiakykh pytan funktsionuvannia avtoryzovanykh ekonomichnykh operatoriv: Zakon Ukrainy vid 02.10.2019 № 141-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-IX#Text>
14. World Customs Organization. Building Single Window Environment (SWE). URL: <https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/single-window-guidelines.aspx>

-
15. Peterson E. An Overview of Customs Reforms to Facilitate Trade. *Journal of International Commerce and Economics*. August, 2017. URL: https://www.usitc.gov/publications/332/journals/jice_customsreformstofacilitatetrade/peterson_508_compliant.pdf
 16. World Customs Organization. Building Single Window Environment (SWE). Recourse material. URL: <https://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/single-window-guidelines.aspx>
 17. World Trade Organization. World Tariff Profiles 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_tariff_profiles23_e.pdf
 18. World Trade Organization. Annual Report 2023 Implementation and Updates. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/ar23_implementation_e.pdf
 19. Rakhunkova palata: Zvit pro rezultaty audytu efektyvnosti vykonannia povnovazhen orhanamy vykonavchoi vlady v chastyni reiestratsii ta obliku platnykiv podatkov vid 11.07.23 №14-2. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/14-2_2023/Zvit_14-2_2023.pdf
 20. European Commission. AEO Guidelines. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2017-03/aeo_guidelines_en.pdf
 21. Illicit Trade Report 2023. World Customs Organization. Brussels. 2023. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/illicit-trade-report/itr_2023_en.pdf